

Skolforskningspodden avsnitt 25: Att skriva sig till ämneskunskaper

INFORÖST 1: Välkommen till Skolforskningspodden! Dagens avsnitt handlar om att lära ämneskunskaper genom att skriva. Vi diskuterar att skrivande är viktigt i alla ämnen och att olika typer av skrivande leder till olika typer av lärande. Vi tar även upp att såväl yngre som äldre elever ökar sitt lärande av ämnesinnehåll genom skrivande, vilket var ett ganska oväntat resultat i forskningsöversikten. Hur relevanta är egentligen internationella studier för svenska lärare? Hur kan man använda sig av forskningssammanställningar i undervisningen? Dagens gäster är Sofia Hillenborg från Norrängsskolan i Jönköpings kommun, och Åsa af Geijerstam från Uppsala universitet. Programledare är Anna Hedman.

INFORÖST 2: Praktisknära skolforskning – vad är det?

INFORÖST 3: Vad finns det för forskning inom just ditt ämne?

INFORÖST 4: Undervisning på vetenskaplig grund – hur gör vi?

ANNA [00:01:05]: Hej och välkomna till Skolforskningspodden! Idag ska vi prata om en rapport i serien Skolforskningsinstitutet sammanfattar och kommenterar: Att lära genom att skriva. Vi har med oss två gäster som har varit med och jobbat med den här rapporten: Sofia Hillenborg, lärare i svenska och SO och förstalärare i svenska som jobbar i Jönköpings kommun, och Åsa af Geijerstam, docent i didaktik med inriktning svenska vid Uppsala universitet. Har ni lust att berätta lite om era roller i det här projektet?

ÅSA [00:01:46]: Ja, tack! Jag har varit med i projektet genom att få kommentera sammanfattningen när den har vuxit fram, och jag har också fått skriva en kommentar på slutet. Den kommentaren är skriven då utifrån svenska förhållanden och på vilket sätt som det här kan vara aktuellt för lärare i Sverige. Så det har varit min roll och det har varit jättekul att få vara med i en sån här process.

SOFIA [00:02:10]: Ja, jag heter Sofia Hillenborg och jag har varit med i den här processen genom att jag har fått kommentera den här rapporten under dess framväxt från ett lärarperspektiv. Det är väldigt intressant att få se hur den kan förändra sig under vägen.

ANNA [00:02:26]: Den här översikten då som rapporten bygger på handlar om effekter, vilka effekter skrivande har på elevers ämneskunskaper i NO, SO och matematik. Forskarna bakom översikten undersöker

om elever lär sig mer i ett ämne när de skriver om ämnesinnehållet än när de inte skriver, eller om de skriver det mindre. I korthet då så visade resultaten att skrivande om ämnesinnehåll faktiskt leder till bättre kunskaper i samtliga undersökta ämnen, och också att skrivande kan fungera som ett verktyg för lärande. Sofia, får jag fråga dig, den här typen av forskningssammanställning, hur tycker du att man kan använda det här i som i kollegiet, kompetensutveckling? Är det nåt man sitter och läser själv på kammaren, eller jobbar man tillsammans i lärarlaget eller ämneslaget? Hur tar man sig an som lärare? Hur rekommenderar du att man tar sig an den här typen av rapporter?

SOFIA [00:03:35]: Alltså jag tror att vi har väldigt många kollegor runt om i landet som är väldigt intresserade och nyfikna på forskning som har med skolan att göra. Jag tror dock att en del känner att de har en tidsbrist i att ta till sig resultaten. Man kanske inte är van att läsa den här typen av texter heller. Jag tror att man måste hitta lite strukturer för att det inte ska vara att man sitter och läser den ensam på sin kammare, för att man kanske är väldigt intresserad av det. Utan man ska hitta strukturer och organisation på skolan eller inom kommunen för hur vi ska få ut forskningen i skolan. För det är en utmaning när vi har forskare som sammanställer resultat. Hur får vi ut resultaten i skolorna? Jag tror att vi kanske inte riktigt har de strukturerna klara runt om i Sverige kanske, att det finns någon eller några eller som har tid eller intresse för att ta sig an olika översikter och forskningsresultat för att sedan sprida det kanske på sin skola, i kollegiet eller i sitt arbetslag. Så jag tror det finns ett arbete att göra där, för jag vet att det finns intresse för resultaten. Jag har den förmånen på min skola att jag har tid avsatt för att läsa och dela det med mina kollegor. Sen att hitta den tiden och vilket format man ska göra det tillsammans med sina kollegor är också en utmaning tycker jag. Men det här är ju ... Undervisning ska ju vila på vetenskaplig grund, så det är någonting vi behöver – inom svensk skola – kanske ta tag i mer, känner jag.

ANNA [00:05:05]: Åsa, får jag fråga dig, vad tycker du? Vad är det som gör den här rapporten, den här översikten som rapporten bygger på särskilt intressant?

ÅSA [00:05:15]: Ja. Det är ju flera saker som gör att jag tycker att det här är någonting som är väldigt speciellt och kul att det har kommit ut på svenska, och på ett så tillgängligt sätt som i det här fallet då. Framför allt så handlar det om att den här rapporten handlar om studier om att lära ett ämnesinnehåll genom att skriva. Alltså inte bara att skriva för att utveckla skrivandet i sig eller för att skriva bättre texter, eller för att öva handstil eller stavning eller så eller lära sig en viss genre. Utan faktiskt att lära sig ämnesinnehållet, faktainnehållet, kunskapsinnehållet. Det här ger ju då väldigt

tydliga signaler om att det är värt att låta elever skriva i de här ämnena som det handlar om, och det är också kul att man har faktiskt inte undersökt modersmålsämnet. Alltså i Sverige skulle det vara svenska och svenska som andraspråk. Utan man har tittat på SO-ämnena, NO-ämnena och matematik som ju är väldigt innehållstunga ämnen. Ibland kan det vara sådana ämnen där man kanske prioriterar bort skrivandet för att man tycker att det hör hemma i svenska och så då, men i det här fallet så visar man ju då genom de här studierna att det hjälper till att lära sig faktainnehållet helt enkelt. Och är det så att man också undersöker ju också skrivande i olika åldrar i skolan. Man tittar från de allra yngsta och upp till gymnasieålder då och ser att det spelar roll också för de allra yngsta eleverna. Det här är också intressant, för där har ju fokus ofta legat på att de yngsta eleverna behöver lära sig det man kan kalla för inkodning, alltså att forma bokstäver och kopplingen mellan ljud och bokstav och så där. Men här visar man att det är inte bara det, utan även de yngsta eleverna kan lära sig ett stoff eller ett innehåll i de tidiga åldrarna. Så att skriva för att lära spelar roll även för de yngsta. [Musik 00:07:03]

ANNA [00:07:05]: Sofia, är det nåt särskilt innehåll i rapporten som du tycker är särskilt relevant? Eller är det några avsnitt som du reagerade på?

SOFIA [00:07:15]: Men det här med att skrivande är viktigt i flera av skolans ämnen än just svenska är ju någonting som jag som undervisar i svenska tycker är viktigt, men att också få alla lärare till att bli språklärare. För några år sen de flesta av lärarna i Sverige genomgick Läslyftet så var det mycket prat om att vi alla lärare är språklärare, och här trycker det på ännu mer tänker jag att alla vi som undervisar i skolan är språklärare. Här är det ju NO, SO och matematik som lyfts, men jag tänker att det är inte bara de ämnena och svenska. Utan det är fler ämnen i skolan där vi kanske kan applicera det här på också.

ÅSA [00:07:54]: Jätteintressant att du säger det Sofia, för jag reagerade också på det att den här texten verkligen hakar i det som har hänt i Sverige under det senaste decenniet kanske, eller två decennierna, med Läslyftet och andra typer av kunskapslyft då som har skett. Och att precis som du säger att alla lärare behöver arbeta med språkliga frågor. Här handlar det om skrivande, men det handlar naturligtvis om läsande och samtalande också. Här får vi ju stöd och visar att om du har möjlighet att göra det här i ditt klassrum på ett sätt som passar dina elever och elevernas nivå, så gör du det för att eleverna ska lära sig det stoff som du vill att de ska lära sig, inte för att de ska lära sig att stava eller skriva eller så.

ANNA [00:08:34]: Och Sofia, du undervisar ju från årskurs ett till sex.

SOFIA [00:08:39]: Ja, jag undervisar mest på mellanstadiet fyra till sex.

ANNA [00:08:42]: Det här med åldern, är det någonting som du reagerade på?

SOFIA [00:08:45]: Ja, men alltså man kanske ... Det är väl bra att man får det på pränt kanske, att det är bra att göra detta från tidig ålder, att man kanske inte lämnar det att vi tar det sen. Ju tidigare man börjar desto större nytta har man utav det längre fram också tänker jag. Men att det kanske då är viktigt att börja på rätt nivå, att anpassa det efter den kontexten man har i sitt klassrum då, de förutsättningar man har och den elevgruppen man har naturligtvis. Du gör ju inte likadant i en årskurs etta som du gör i en årskurs sexa.

ANNA [00:09:19]: Får jag fråga, det tas ju upp i den här rapporten då enligt det här sociokulturella perspektivet, att skrivande verkar fungera extra bra i ämnen där det värderas högt. Vad innebär det?

ÅSA [00:09:31]: Ja, jag kan börja ur ett forskningsperspektiv och så kan Sofia säkert fylla på från klassrummet. Men jag skrev min avhandling om skrivande i naturvetenskapliga ämnen i årskurs fem och åtta, och där blev det väldigt tydligt att den typ av skrivande som var högt värderat i NO då på den studie som jag gjorde, det var labbrapporten. Den var viktig och det var någonting som man skulle lära sig. Medan andra typer av skrivande verkligen var marginellt, och elever hade väldigt svårt att prata om de texter som de själva hade skrivit. Alltså deras läsförståelse av det egna skrivandet var väldigt, väldigt låg. Medan när man kom till SO-ämnet så fanns det något större medvetenhet om skrivande, och sen så i svenskämnet så var den största medvetenheten. Så att dels tror jag det handlar om ämnestraditioner som på olika sätt värderar skrivande i olika ämnen, men sen handlar det naturligtvis också om det enskilda klassrummet och den enskilda läraren. Men på liksom övergripande nivå så kan man nog se att skrivande spelar olika roll i olika ämnen ur forskningsperspektivet. Det är spännande att höra från Sofia också.

SOFIA [00:10:35]: Men jag tänker så här: Det är ju lätt för mig som undervisar i svenska och SO att trycka att det är viktigt att vi skriver. Men jag har ju fantastiskt många kollegor i andra ämnen som också tycker det är viktigt med skrivande, speciellt efter vi har gått igenom Läslyftet tänker jag. Många lärare förändrade ju faktiskt sin undervisning efter det, men en del har väl hållit på innan också. Jag ska inte sitta här och säga att det finns matte-, NO-lärare som inte tycker om att skriva. Men ska man generalisera lite så det är klart att kanske vi som undervisar i svenska tycker det är viktigare naturligt. Som sagt, det beror väl mycket på läraren. Men det är klart att vissa ämnen kanske traditionellt inte har den skrivtraditionen som man har inom svenskundervisningen på

samma sätt.

INFORÖST 5: Du lyssnar på Skolforskningspodden – där undervisning och forskning möts.

ANNA [00:11:28]: I den här rapporten så tar de ju upp att det är olika typer av texter och olika skrivaktiviteter, olika formning och att det verkar fungera olika bra. Då har de det här med argumenterande text och sakprosa, lärjournal, grafiska representationer och sen det här med analys och tolkning jämfört med att återge information. I de här studierna så visade det sig att det ger en högre effekt, alltså det ger mer lärande i mer ämneskunskaper om uppgifterna då syftar till analys och tolkning. Men hur vet man egentligen att det är själva skrivandet, att det är analys och tolkning när man skriver som ger de här resultaten, att det inte är analys och tolkning i tänkandet? Hur kan man skilja det från varandra, att man skriver analyserande jämfört med att man tänker analyserande?

ÅSA [00:12:33]: Här får man nog också fundera över vad som är möjligt att undersöka. Jag tror att ... Alltså det man har gjort i de här artiklarna är ju att man har undersökt huruvida skrivuppgiften uppmanar eleverna till att analysera och tolka, och sen så undersöker man då: Har de faktiskt skrivit ut den här tolkningen eller inte, eller den här analysen eller inte? Och så har man bedömt då utifrån det, eller har man bara så att säga bett eleverna att sammanfatta fakta. Det enda vi kan undersöka, och det gäller bedömning och allting, det är ju vad eleverna visar och gör. Då är det i det här fallet skrivprodukten som vi tittar på. Men det är ju också naturligtvis kognitiva processer av att analysera och tolka som sen kommer ut på pappret. Vi vet ju också att det finns en stor ... då går jag lite åt ett annat håll kanske, men att det finns en skillnad i det muntliga som många elever kan göra, och det skriftliga. Framför allt i tidiga åldrar när man inte har kommit så långt i sin skrivutveckling. Men sen vet man ju också att genom att använda språket, genom att tala och skriva så får vi också snurr på tänkandet och på de kognitiva processerna. Och tänker jag, Anna, det som du efterfrågar, hur vet vi att det inte är tänkandet? Ja, men genom att skriva så tvingar vi liksom fram det här tänkandet, och genom att göra uppgifter där man ska analysera och argumentera och så där, så vi möjliggör för eleverna att dra i gång den typen av tänkande.

ANNA [00:14:06]: De här olika typerna Sofia, är det nåt som du har tänkt på eller som du jobbar med i din undervisning?

SOFIA [00:14:15]: Det är ju intressant det här resultatet som kommer fram här, och jag tänker: Jag kopplar det tillbaka lite till Skolforskningsinstitutets översikt om lässtrategier som jag har varit med lite i också, att jag

tänker att det finns ju likheter där. Jag tänker att det är viktigt för oss lärare att diskutera vilka typer av texter vi använder i vår undervisning och vilka vi lägger krutet på, och hur vi använder våra uppgifter och hur vi utformar våra uppgifter. Det är någonting vi behöver diskutera och lyfta upp till ytan, och kanske också ibland: Vad gör vi nu som är bra? För vi gör ju troligtvis, förhoppningsvis saker redan nu som är bra i klassrummet som funkar bra. Men vad behöver vi förändra? Och skruva lite på, och vad kan vi ta in som vi kanske inte har gjort förut?

ÅSA [00:15:05]: Det är ju kul i rapporten att man skiljer på olika typer av skrivande. Man behöver välja skrivuppgift i relation till vad målet är, att skrivuppgifterna behöver se ut på olika sätt för att hjälpa eleverna in i de olika typerna av texter. Även om den här rapporten inte går in i djupet på de här frågorna så understryker man ändå det att skrivande är inte en och samma sak, utan det är beroende av ämnet, ämnesinnehållet och vad man vill uppnå. Man måste ju alltid välja lässtrategi i relation till texten. På samma sätt så måste man välja skrivuppgift och skrivstrategi, eller vad vi nu vill kalla det för, i relation till ämnet och vart man vill.

ANNA [00:15:47]: Jag undrar, den här typen av rapporter som den här nu sammanfattar och kommenterar är ju på 15, 16 sidor. Vi har ju även sådana här systematiska översikter som är på 80 sidor. 15 sidor, är det rimligt? Eller är det också för mycket? Eller mängden text, kan den bli avskräckande?

SOFIA [00:16:09]: När det kommer nya översikter tycker jag ... Jag brukar alltid dela med mina kollegor när det kommer nya översikter just sammanfattningsbitarna för att kanske ta dig an och läs igenom det här och det kanske fångar ditt intresse. Att du kanske själv vill grota ner dig i översikten. De här "sammanfattar och kommenterar" är ju lättillgängliga och väldigt lätta att läsa och ta sig genom anser jag, och tycker att den är väldigt väl anpassad för att man kan läsa igenom tillsammans med sina kollegor och diskutera. Eller det liksom tar inte lång tid att ta sig an den här som vi nu har läst. Så jag tänker att den som vi diskuterar här idag är ju väldigt lättillgänglig på så sätt, lättförståelig framför allt också tycker jag.

ÅSA [00:16:59]: Roligt att höra det Sofia, för jag tänker också att de här två olika typer av texter kanske har olika roller att fylla. Och den här Sammanfattar och kommenterar som vi pratar om idag, det är att jobba med att tänka: Å, det här är bra. Det här blir intressant. Också att man får komma nära det här med lite så här kniviga saker som effektmått och sådana här saker. Jag har stor tilltro till att lärarprofessionen tar sig an det här. Det är som du säger förstås Sofia, att strukturen i varden måste ju finnas där. Det är klart att

forskningen ska ut i skolorna liksom.

- ANNA [00:17:34]: Nu när vi pratar om det här med de här studierna, då måste vi ju också ta oss an detta med ... den här översikten som den här rapporten bygger på, det är ju då 56 studier. Av dem är väl kanske 45, 48 amerikanska studier. Hur vet man då att det som sker i amerikanska klassrum, att det är relevant för lärare i Sverige?
- SOFIA [00:17:58]: Men alltså jag tänker så här att egentligen skolvärlden är ju väldigt komplex. Du har ju ett klassrum med kanske 25 elever där du har en jättespridning. Du måste ju alltid anpassa allt du gör i ditt klassrum och anpassa det till den kontexten du är i. Så jag tänker att även om en forskning kommer från Sverige, Kanada eller USA så kan det ju vara så att det passar ditt klassrum jättebra, eller att du måste anpassa det i ditt klassrum jättemycket eller litegrann. Men det är ju också som professionell lärare att kunna väga in det. Samtidigt som att det här är forskning som visar resultat så kanske det finns omständigheter i ditt klassrum som gör att det funkar inte just där.
- ÅSA [00:18:41]: Ja, jag håller helt med dig Sofia. Det är viktigt att komma ihåg att det hela tiden måste passa i det klassrum där man själv är som lärare. Nu är ju inte det här undervisningsmetoder direkt som är undersökta, men sådana studier finns ju också där man har en viss undervisningsmetod och så vill man ha exakt samma någon annanstans. Där måste man ju fundera. Man kan prata om: Vad händer när en undervisningsmetod slår i marken? Det vill säga slår i marken i det klassrum där jag själv står. Vad behöver jag göra där och då? Där är det ju erfarenheten och lärarprofessionen som måste få följa med hela tiden, så att man inte tar någonting bara rakt av. Det tror jag inte att man gör, men ibland kan det låta som att man borde eller man får direktiv om att: Nu ska alla undervisa på det här eller på det här sättet. Då gäller det att kunna bjuda lagom mycket motstånd utifrån sin erfarenhet.
- SOFIA [00:19:29]: Det är väl kanske också så att man som lärare kanske ibland blir lite rädd när det kommer forskning som säger det ena eller det andra, att man blir rädd för att man förväntas göra som forskningen säger. Att också ha vetskapen om att: Hur översätter jag det här till mitt klassrum? Är ju viktig i det här sammanhanget. Hur ska jag implementera forskningen i mitt klassrum? Att våga kanske då ifrågasätta resultaten och anpassa dem efter min kontext som jag har.
- ANNA [00:20:00]: Ja, forsknings-sammanställningar kan ju aldrig bli manualer för hur man ska bete sig i ett klassrum, utan snarare någon slags kunskapsbank för hur man själv kan utveckla sin undervisning. Men jag undrar, tiden går hörrni. Är det någonting som jag har

glömt att ta upp som ni skulle vilja diskutera? Ja, Åsa.

ÅSA [00:20:25]: Men jag har ju en sak som jag skrev ner här som jag tycker är viktig och som egentligen inte tas upp i rapporten, men som jag tänker jag säger det ändå. Det handlar ju om skrivande som en möjlighet till deltagande för elever. Skrivandet har ju förutom den här potentialen till ämneslärande så är ju skrivandet ett sådant gyllene verktyg för att låta elevers röster göra sig hörda i ett klassrum. Det tycker jag också är en viktig potential i skrivandet som jag vet att man jobbar mycket med i klassrummen, men som kan vara viktig att understryka.

ANNA [00:20:59]: Jag tycker det var väldigt fina avslutningsord. Jätteroligt hörni. Stort tack!